

Evaluatie 2011

Projectbureau Zeeweringen

Datum	24 maart 2014
Status	Definitief
Auteur	Y.M. Provoost
Kenmerk	PZST-R-14013 kw

Inhoud

1	Inleiding, doel en opzet	3
2	Aandachts- en verbeterpunten	4
2.1	Algemeen	4
2.2	Opvallende zaken in 2013	4
2.3	Verbeterpunten voor 2014	4
2.4	Verbeterpunten voor 2014 uit 2013	5
2.5	Aandachtspunten voor 2014	5
3	Hoe verder?	6

1 Inleiding, doel en opzet

Zoals gebruikelijk is over het jaar 2013 een evaluatie uitgevoerd. In dit rapport zijn de afzonderlijke evaluaties van de deelnemers aan het project samengevoegd en samengevat in verbeter- en aandachtspunten.

De evaluatie

De deelnemers aan het projectbureau-overleg (het management en de staf, de rolhouders en de vertegenwoordigers van het waterschap) hebben begin 2014 een evaluatie opgesteld (deze verslagen zijn als bijlage bij dit rapport gevoegd). De belangrijkste punten van de afzonderlijke evaluaties zijn samengevoegd in dit rapport.

De volgorde in dit rapport is zoveel mogelijk gebaseerd op het primaire proces van het projectbureau.

In deze rapportage wordt onderscheid gemaakt tussen 'verbeterpunten' (zaken waarvoor concreet acties worden afgesproken (bewaking vanuit kwaliteit zorg)) en 'aandachtspunten' (zaken die ter harte genomen dienen te worden).

De stand van zaken wordt via de maandrapportage teruggekoppeld naar het projectbureau.

2 Aandachts- en verbeterpunten

2.1 Algemeen

In de bijlagen zijn alle gemelde aandachts- en verbeterpunten te vinden. In de volgende paragrafen volgt een opsomming (enigszins gegroepeerd) van in het oog springende punten en van punten die aandacht vragen.

De verbeterpunten worden omgezet in acties, de aandachtspunten zijn 'ter leeringh' (zie ook hoofdstuk 3).

2.2 Opvallende zaken in 2013

- menselijke fouten worden nog gemaakt;
- duurzame betonzuilen zijn in alle contracten opgenomen als EMVI criterium;
- Bom bij Zierikzee werd i.o.v. de gemeente onderaan de dijk tot springen gebracht zonder dat de gemeente dit had kortgesloten met het waterschap;
- ON stuurde zonder overleg met OG brieven naar omgeving.

2.3 Verbeterpunten voor 2014

- de capaciteit is afgestemd op de hoeveelheid werk die is ingepland voor 2014/2015, er komen wellicht nog dijkvakken bij;
- planning van het hele proces wordt al bij ontwerp te makkelijk losgelaten. Wijzigingen door beheerder of gemeente te makkelijk geaccepteerd;
- beheersing van moeilijke onderdelen van werken bij de ON vroeg bevragen;
- ingewikkeld werk eerder aanbesteden;
- kabels en leidingen eerder inventariseren;
- depots opruimen;
- meteen bovenop werktijden en rijsnelheid zitten;
- inkassingen alleen toestaan na het maken van duidelijke afspraken. Bij aanvulling direct toetsen of de klei schoon is;
- bij onderaanneming toetsen of kwaliteitsborging afdoende werkt en of de eisen goed zijn doorvertaald;
- procedure ontwikkelen voor het geval verkeerde materialen zijn/worden toegepast;
- vastleggen bevindingen rondje werk door ecologen en veiligheidkundige in een toetsformulier;
- eenduidiger documentbeheer;
- juist gebruik kostensoorten;
- communicatie beter richten op het scheppen van juiste verwachtingen (de waarheid communiceren, ook als dit slecht nieuws is; geen stiltepolitiek; transparant zijn!);
- problemen die op de werken spelen eerder opschalen naar de omgevingsmanager als geen tevredenheid voor betrokken partijen bereikt wordt;
- de afstemming communicatie met OG verliep niet altijd even goed bij contracten waar de communicatie bij ON lag;
- behoud kennis/ervaring na PBZ borgen;
- IKB-proces vervolmaken;
- ...

2.4 Verbeterpunten voor 2014 uit 2013

- maak verschil tussen aannemers duidelijk, ook via SCB-systematiek;
- implementeren nieuwe methodes voor inventarisatie/ontwerp;
- PvA projecten niet in scope/aanvullende wensen;
- aandacht voor veiligheid waterkering tijdens uitvoering;
- audits uit gaan voeren en verwerken op basis van planning;

2.5 Aandachtspunten voor 2014

- recreanten zijn moeilijk van het werk te scheiden;
- tempo van de overdracht naar het waterschap;
- tijdig afronden restpuntenlijst;
- eigen personeel altijd helm;
- vastleggen van overleg met pachters;
- *Intern Nieuwsblok* wordt niet goed gelezen;
- afhandeling schadeclaims (nadeelcompensatie) versnellen;
- ...

3 Hoe verder?

Vanuit kwaliteitszorg wordt een plan opgesteld waarin de in § 2.3 beschreven punten worden opgenomen.

Bij deze punten worden ook de verbetermaatregelen, de activisten en de 'datum gereed' genoemd.

Wanneer het ingrijpende maatregelen betreft zal ook expliciet aandacht worden geschonken aan aspecten als geld, kwaliteit en informatie & organisatie.

Dit plan met verbeterpunten wordt voorgelegd aan het projectbureau-overleg.

....en uiteraard ook deze keer weer het vriendelijke verzoek om toch zeker de bijlagen te lezen.

Bijlage

Inhoud:

Management	B. Kortsmit	8
Toetsing & overdracht	Y. Provoost	9
Ontwerp	G. Wijkhuizen	10
Contract & Uitvoering	S. Vermunt	12
Projectbeheersing	M. Smit-Tuinman	13
Omgevingsmanagement	R. vd Voort	14
Communicatie	A. McGovern	16
Onderzoek & innovatie	Y. Provoost	20
Ecolgie	R. vd Voort	21
Waterschap Scheldestromen	A. Marinisse	23

Management

B. Kortsmit

Wat ging goed:

- 2013 is het topjaar geweest van het projectbureau Zeeweringen. 10 contracten, waaronder 2 zandsuppleties op tijd en binnen budget gerealiseerd. Omzet M€ 60.
- Op het gebied van kennismanagement is gestart met de zeeweringenwiki. Een samenwerkingsovereenkomst tussen RWS, waterschap, provincie en de hogeschool Zeeland met een looptijd van 3 jaar en 50% subsidie.
- duurzaamheid in de vorm van emvi op 2 grote werken in betonzuilen is gerealiseerd. De markt ontwikkelt zich echt.
- de overgang van RWS dienst Zeeland naar RWS onderdelen Zee en Delta en PPO is zonder productieverlies gegaan.
- de scope van het projectbureau Zeeweringen loopt af. Er wordt nu serieus nagedacht over de rol van een projectbureau in de regio, het behoud van kennis, samenwerking in de regio.
- bestuurlijk wordt de rug recht gehouden m.b.t. werkpaden en fietspaden.
- schitterend project Breskens afgerond met geïntegreerde werken van de gemeente, inclusief meebetaling en subsidie.

Wat gaat nog niet goed.

- IKB niet op orde.
- brieven van zowel waterschap Scheldestromen als Hollandse Delta blijven te lang liggen bij RWS Zee en Delta.
- vervolgacties m.b.t. brieven onder 2 worden moeizaam opgepakt. Harde afspraken komen moeizaam tot stand.
- nieuwe taken en rollen tussen RWS regio, RWS landelijk en het projectbureau aandachtspunt. Meer mensen bemoeien zich met het werk, terwijl dit niet (nog) niet leidt tot een gevoel van beter.
- menselijke fouten worden nog gemaakt. Veiligheidsbuffer Oesterdam en stuifzand over de dijk.
- project Breskens was qua voortgang kritisch. We moeten de beheersing van moeilijke onderdelen van werken bij de ON vroeg bevragen.
- recreanten zijn moeilijk van het werk te scheiden. Bij Zierikzee is zelfs externe beveiliging ingehuurd om dit te beheersen.

Toetsing & overdracht

Y. Provoost

Veranderende inzichten zorgen soms voor 'ongewenste' resultaten bij de revisietoetsingen. Dat betekent extra werk vanwege een 'toets op maat' en/of onderzoek door Deltares.

Het tempo van de overdracht van de dijkvakken blijft een kritiek punt.

Ontwerp

G. Wijkhuizen

TERUGBLIK ONTWERP / CONTRACTVOORBEREIDING 2013

In 2013 zijn de ontwerpen van de dijkvakken die in 2015 in uitvoering komen afgerond. Daarnaast zijn de contracten voor de dijkvakken die in 2014 in uitvoering komen voorbereid.

In de overleggen met betrekking tot ontwerp en contract is het volgende naar voren gekomen:

Tijd

- Grondonderzoeken zijn aanzienlijk eerder beschikbaar dan voorgaande jaren.
- Alle dijkvakken zijn voor het einde van het jaar aanbesteed. Er is bijna geen noodzaak geweest om de planning tussentijds aan te passen.
- Besluitvorming bij externe partijen over combineren werkzaamheden blijft nog steeds lang onduidelijk.

Kwaliteit

- De kwaliteit van de ontwerpen en contracten is goed, ondanks alle lastige dijkvakken die er tussen zitten.
- Duurzame betonzuilen zijn in alle contracten opgenomen als EMVI criterium. Daarnaast is de CO₂ prestatieladder een standaard EMVI criterium.
- Het modelcontract was technisch/inhoudelijk op orde en is in de voorbereiding nauwelijks aangepast.

Informatie

- Aanvullende basisgegevens zijn vroeg beschikbaar, weer eerder dan voorgaande jaren.
- Het grond- en asfaltonderzoek ten behoeve van de contracten is integraal opgepakt.
- Betrokkenheid ontwerpers bij de uitvoering van de werken was wederom goed.
- Overleggen met de omgeving, samen met het waterschap, lopen goed.
- Tijdens de uitvoering is er een vak met bekleding afgekeurd in St Philipsland, te behouden bekleding had vooraf beter in kaart gebracht moeten worden.

Capaciteit

- Ontwerpers: de capaciteit was voldoende.
- Tekenaars: de capaciteit was voldoende.

VOORUITBLIK ONTWERP / CONTRACTVOORBEREIDING 2014

In 2014 worden de contracten voor uitvoering in 2015 voorbereid.

Tijd

- Extra vragen voor capaciteit van ontwerpers/tekenaars tijdig signaleren.
- Vroegtijdige afstemming met derden.
- Tijdige besluitvorming over aanvullende vragen/wijzigingen.

- Grondonderzoeken vroegtijdig uitzetten (middels standaard uitvraag).
- Voor 2015 zijn er wederom een aantal grote werken en komen er mogelijk nog werken bij, planning goed op afstemmen.

Kwaliteit

- Modelcontract voor 2015 aanpassen voor eerste publicatie. Afstemmen op uitvoering en contractbeheersing.
- Eisen duurzaamheid in contracten vast stellen.
- Aandachtspunt voor dijkvakken waar bekleding behouden blijft is om deze goed te onderzoeken.

Informatie

- Overleg tussen ontwerper en projectleider over aandachtspunten uitvoering (overdracht).
- Kabels en leidingen eerder inventariseren.
- Aandacht voor restpunten.
- Aandacht voor het opruimen van depots.

Capaciteit

- De capaciteit voor ontwerp/contract wordt vastgehouden in 2014. Hierbij worden ook taken voor uitvoering ingevuld.
- De tekencapaciteit voor 2013 wordt vastgehouden in 2014.
- De capaciteit is afgestemd op de omvang van de werken die in 2014/2015 uitgevoerd worden.
- Er komen mogelijk nog werkzaamheden bij, planning en capaciteit goed op afstemmen.

Contract & Uitvoering

S. Vermunt

Terugblik

- Er zijn weer stappen gezet binnen de contractbeheersing. Toetsen zijn verder geoptimaliseerd.
- Het was een recordjaar voor wat betreft het opleggen van tekortkomingen en kortingen. Hoewel de kwaliteitsborging bij de opdrachtnemers soms te wensen overliet was er wel een stijgende lijn merkbaar. Tekortkomingen wierpen hun vruchten af. Soms was wat extra toezicht nodig omdat er toch gerommeld werd.
- De duurzaam geproduceerde betonzuilen hebben qua CO2 reductie gebracht wat we gehoopt hadden. De kwaliteit heeft echter wat ingeboet, maar is echter wel acceptabel.
- Gesprekken met projectleiders en uitvoerders richting de omgeving werkte goed.
- Sneller opschalen bij discussie over wijzigingen etc werkte in een aantal gevallen goed. Hierdoor bleef de sfeer goed op de werkvloer
- Procestoetsen werden bij eenzelfde aannemer voor meerdere werken tegelijk gehouden. Dit bespaarde tijd en werkte prima.
- Communicatie met nieuwsbrieven liep goed.
- Helmplicht binnen het werk werd per project verschillend mee omgegaan en wisselde ook binnen 1 project
- Als een deel van het werk wordt uitgevoerd in onderaanneming dan vergt dat extra aandacht qua kwaliteitsborging
- Een diepe teen kan tot problemen leiden bij ongunstige tijen of veel wind. Bij Zierikzee heeft dit voor veel vertraging gezorgd.
- Bom bij Zierikzee werd i.o.v. de gemeente onderaan de dijk tot springen gebracht zonder dat de gemeente dit had kortgesloten met het waterschap. Vreemde gang van zaken.
- Depotvorming bij aanvoer over water brengt het risico op afschuiving met zich mee.
- Toch weer discussie over het al dan niet kunnen hergebruiken van steen uit de kreukelberm
- Bij ingewikkelde werkzaamheden zoals de loopbrug in Breskens waarbij veel vooraf uitgedetailleerd moet worden het werk zo vroeg mogelijk aanbesteden

- Vooruitblik 2014
- Communicatie over de werktijden per dijktraject tegen het licht houden. Niet communiceren van 7 tot 19 als het waarschijnlijk is dat hiervan wordt afgeweken.
- Meteen bovenop werktijden en rijsnelheid zitten. Dit genereert de meeste klachten.
- Inkassingen alleen toestaan na het maken van duidelijke afspraken. Bij aanvulling direct toetsen of de klei schoon is.
- Eigen personeel altijd helm.
- Bij onderaanneming toetsen of kwaliteitsborging afdoende werkt en of de eisen goed zijn doorvertaald.
- Iedereen de basis cursus veiligheid gevolgd
- Vastleggen bevindingen rondje werk door ecologen en veiligheidskundige in een toetsformulier

Projectbeheersing

M. Smit-Tuinman

- scopemanagement:
mbt Emanuelpolder en Volkerak-Zoommeer worden (voorbereidende) werkzaamheden gedaan (het betreft inzet van mensen en uitbesteding). Formeel is eea echter nog niet geregeld in scope danwel samenwerkingsovk. Kosten worden wel bijgehouden om deze naderhand te kunnen verrekenen met WS. Mbt tot Emanuelpolder is de vraag of SDG gaat instemmen met de gekozen werk- cq financieringswijze zoals deze in de concept scopewijziging door ons is voorgesteld (= cf " model kerncentrale" waarvan destijds is aangegeven dat dit een eenmalige constructie betrof!).
- archivering:
moet meer toe naar gezamenlijk archief, met eenduidige (cf WWA), voor iedereen duidelijke structuur, ipv iedereen eigen schijf.
Overgang naar connect zou hierin al belangrijke bijdrage moeten leveren.
Daarnaast zullen afspraken moeten worden gemaakt over wat, waar, hoe etc. zaken te archiveren (informatieplan, vraag is of we dit wel zelf moeten uitvinden of dat er met de overgang naar connect van daar uit een (standaard) iets beschikbaar gesteld wordt).
- financiën:
juist gebruik kostensoorten cf handbook grootboek.
ADR "valt" over het min of meer standaard gebruik van ksrt "overige bijkomende kosten...."

Omgevingsmanagement

R. vd. Voort

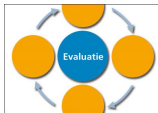
- Alle reguliere vergunningen/goedkeuringen t.b.v. de werken in 2013 en 2014 zijn tijdig verkregen. Meest lastige was het contact met het Ministerie van Economische Zaken (2 vergunningen Natuurbeschermingswet en 1 maal toestemming herstel Elastocoast® Oesterdam). Voor 2014 lopen nog enkele procedures (omgevingsvergunningen, verkeersbesluiten).
- De voorheen strakke planning van het hele proces (van ontwerp tot uitvoering) wordt al bij ontwerp te makkelijk losgelaten. Daarnaast worden wijzigingen door bijvoorbeeld de beheerder of een gemeente na afronden ontwerpnota te makkelijk geaccepteerd. Er is grote onduidelijkheid over de financiële haalbaarheid van extra wensen van derden. Hierdoor ontstaan te veel onzekerheden en uitloop op de planvoorbereiding. Deze is immers aan wettelijke termijnen gekoppeld en kan dus niet bekort worden.
- Het is handig om voor "bijzaken" als proeven, innovaties, recreatieve of ecologische meerwaarden (die niet in de scope zitten of wettelijk moeten) in dijktrajecten een kort duidelijk plan(netje) op te stellen en dit te bespreken in het RHO (of PBO). Dit voorkomt verrassingen (vergunningen, toestemmingen, communiceren) en het is duidelijk wie initieert en financiert. Zo komen "bijzaken" (denk aan schorverjonging Emanuelpolder) waarvoor mensen worden gemobiliseerd niet onverwacht op een dood spoor of worden ze heen en weer geslingerd tussen wel of niet gaan doen en kunnen "bijzaken" bijdragen aan succes.
- In 2013 is voor de laatste maal grootschalige monitoring rondom de zeegrasverplaatsingen geweest. Medio juni 2014 is de oplevering. De verplaatsingen van Roelshoek (2008 en 2011) kennen forse uitzaaiingen (toename van fors aantal m²), deze locatie is erg succesvol.
- Cultuurhistorie is een volwaardig onderdeel in het ontwerpproces, contacten in de regio zijn goed, veel waardering voor jaarlijkse cultuurhistorische dag Zeeweringen (in 2013 in Heinkenszand samen met de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland en de Stichting Landschapsbeheer Zeeland onder thema "Lijnen in het landschap"). De cultuurhistorische kaart is aangevuld met de Westerschelde en op korte termijn worden Schelde-Rijnkanaal en Volkerak- Zoommeer toegevoegd.
- De landschapsdeskundige Margret Bakker is door ziekte in 2013 langdurig uit de roulatie geweest, haar taken zijn vakkundig overgenomen door Conny Buijs.
- Contacten met stakeholders en belanghebbenden verlopen over het algemeen prima, omgekeerd weet men Zeeweringen goed te vinden. De meeste onduidelijkheden zijn er met gemeenten, maar ook hier is in 2013 een verbeterslag in gemaakt door tijdig gemeenten te betrekken in ontwerpen.
- Het vastleggen van overleg met pachters door het waterschap (voortgang en eventueel gespreksverslagen) blijkt een moeizaam proces. Wel is er in het PBO meermaals om gevraagd.
- De fietsomleidingen en wandelomleidingen zijn in goed overleg met betrokken partijen gerealiseerd.
- Langs alle transportroutes zijn weer bouwkundige vooropnames gedaan. Bij een enkel pand of object is schade ontstaan als gevolg van onze transporten of

werkzaamheden. De schades zijn op één na (loopt nu nog) afgehandeld. Het gaat veelal om geringe schades van enkele honderden euro's.

- Contacten met visserij zijn verder verbeterd ten opzichte van 2012, naast individueel aanschrijven vinden incidenteel gesprekken met vissers plaats. Voor project Zeeweringen is het optimum bereikt. Bekeken wordt of in 2014 aan vissers meerdere RWS-projecten tegelijk kunnen worden toegelicht (met name Zeeweringen en vooroverbestortingen) in samenwerking met het District Noord (Basisrelatiemanagement).
- Voor alle trajecten 2013 tot en met 2015 is er een historisch vooronderzoek naar explosieven gedaan. Hierdoor zijn de risico's ten aanzien van dit onderwerp fors afgenomen.

Communicatie

A. McGovern

EXTERNE COMMUNICATIE

De volgende producten ondersteunden in 2013 de externe communicatie:

- Huis aan huiskranten:
  - Bij aanvang van de werken een eigen editie per dijktraject;
  - Bij einde van de werken één editie voor alle dijktrajecten;
- Diverse flyers NL en DU (Nieuw Noord-Bevelandpolder/Bruinisse/Sophiastrand);
- Informatieborden dijktrajecten 2013;
- Actuele informatie op www.zeeweringen.nl;
- Digitale nieuwsbrieven, voor elk dijktraject eigen edities;
- Gastlessen op basisscholen (dijktrajecten Breskens, Hollarepolder, Bruinisse, Krabbendijke, Nieuw Noord-Bevelandpolder, Sint Philipsland en Zierikzee) incl dijkbezoek;
- 'Petjesactie' chauffeurs transporten;
- Omgevingsplannen voor de dijktrajecten in uitvoering;
- Voor de werken 2013 vonden een aantal informatiebijeenkomsten plaats. In Breskens werden al in 2012 2 besloten bijeenkomsten en 1 openbare bijeenkomst gehouden. In Bruinisse werd ook al in 2012 een besloten bijeenkomst georganiseerd, op 22 januari 2013 gevolgd door een openbare. In Sint Philipsland werd volstaan met een openbare bijeenkomst op 15 januari 2013;
- Algemene brochure project Zeeweringen;
- Folder dijktrajecten 2014-2015;
- Projectfilm 'Voor veilige dijken' (ook voor intern gebruik);
- Cafetariamodel Powerpointpresentatie (ook voor intern gebruik).

Continu is over het project Zeeweringen informatie te vinden

- In en om het Watersnoodmuseum in Ouwkerk. In het museum staat een expositie. Buiten langs de dijk ligt de museumglooiing;
- In Fort Ellewoutsdijk: een expositie.

Bijzonderheden per dijktraject:

Breskens

De communicatie werd bemoeilijkt door de onduidelijkheid over de start van het werk. Al in 2012 vond een aantal informatiebijeenkomsten plaats, onder meer in verband met de geplande vroege start in januari 2013. In de praktijk kwam van die vroege start niets terecht. Hierdoor voldeden we niet aan de gekweekte verwachtingen. Intern vond het team Communicatie (lange tijd) geen draagvlak voor het open communiceren van een reden voor het oponthoud. De communicatieve inspanningen die al in 2012 waren gedaan werden daardoor ondermijnd.

Zierikzee

Lang was er onduidelijkheid over wijze van aanvoer materiaal (over water). Hierdoor werden onnodig voorbereidingen getroffen voor een actie op een middelbare school om leerlingen te waarschuwen voor het vrachtverkeer. Die actie moest worden afgeblazen.

Nieuw in dit traject was ook dat communicatie contractueel deels bij ON werd gelegd; de afstemming daarover met OG verliep niet altijd even goed.

Bruinisse

ON stuurde zonder overleg met OG brieven naar omgeving.

Hollarepolder

Door stofoverlast ontstonden problemen met ondernemers ter plaatse, die door projectleider en (verantwoordelijke) uitvoerder niet naar tevredenheid van ondernemers werden opgepakt/opgelost. Pas achteraf werd dit intern bekend en bleek dat e.e.a. opgeschaald had moeten worden naar omgevingsmanager.

Nieuw Noord-Bevelandpolder

Ongeval van vallende breuksteen op auto was door ON niet gemeld bij OG.

Krabbendijke

Communicatie en waarschuwingsborden bleken niet voldoende opgewassen tegen stroom van klachten over gevaarlijke verkeerssituaties op transportroute.

Vorbereiding 2014

In de eerste helft van 2013 werden de omgevingsplannen voor de werken in 2014 gemaakt. Eind 2013 werd gestart met de voorbereiding van huis aan huiskranten, informatieborden, informatiebijeenkomsten enz. voor deze werken.

INTERNE COMMUNICATIE

Ten behoeve van de interne communicatie verschenen:

- o Zeeweringenkranten (nr 37 voorjaar en nr 38 najaar);
- o Digitale Nieuwsblokken.

EVENEMENTEN

Kustexcursie

In 2013 vond geen Kustexcursie plaats. De organisatie liep stuk op het niet nakomen van afspraken door HZ. Evaluatie van deze situatie leidde tot nieuwe afspraken voor 2014.

Cultuurhistorische dag

Op 20 juni organiseerde het projectbureau –voor het eerst in samenwerking met SCEZ en SLZ - de jaarlijks terugkerende cultuurhistorische dag die deze keer het thema 'Lijnen in het landschap' meekreeg. Een geslaagde dag waarop ook de samenwerking met SCEZ en SLZ voor herhaling vatbaar bleek.

Open Dag waterschap Scheldestromen

Op zaterdag 15 juni organiseerde het waterschap een Open Dag bij het Watersnoodmuseum in Ouwkerk. Vanuit het projectbureau namen we ook deel. Het aantal enthousiaste bezoekers was overweldigend.

NETWERKEN

Op het werk in Sint Philipsland ontvingen we op 24 juni een aantal collega's van waterschap Brabantse Delta. Het betrof 'droge' mensen, die hun jaarlijkse uitstapje benutten om ook eens een kijkje te nemen in de 'waterbouwkeuken'. Projectbureau Zeeweringen initieerde en faciliteerde een bijeenkomst om de Deltaviewer te presenteren. De Deltaviewer is een interactieve presentatie die ingaat op algemene vragen over waterproblematiek in Nederland. Hoewel wijzelf geen mogelijkheden zien dit instrument actief in te zetten voor onze communicatie, boden we een podium om het te laten zien aan een aantal externe partijen zoals Zeeuwse Bibliotheek en Scoop. De eerstgenoemde partij heeft De Deltaviewer inmiddels in gebruik.

Op 23 augustus bracht het team Communicatie een bezoek aan het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard. We waren te gast bij het project dijkversterking Bergambacht-Ammerstol-Schoonhoven (BAS). Door de verzakking van aan dit projectgebied gelegen huizen, was hier de nodige ervaring opgedaan met crisismanagement. De collega's van het Hoogheemraadschap gaven uitgebreide informatie over de situatie en hun aanpak daarbij. Het was een leerzame bijeenkomst.

Zee en Delta organiseerde op 28 november weer een omgevingsdag Zeeland. Roy, Anneke en Peter woonden de dag bij. De opbrengst viel helaas tegen.

MEDIA

De dijkversterking Sophiastrand trok de belangstelling van landelijke media. Op 20 november zond WNL Vandaag De Dag live uit vanaf locatie. Ook de EO filmde aan boord van de hopper; deze opnamen werden rond de herdenking van de watersnoodramp in 2014 uitgezonden in het programma 'Geloven op 2'.

Rondom de ontgrondingskuilen ontstond in 2013 de nodige commotie. Hoewel verwacht, bleven kritische (media)vragen over dit onderwerp aan het adres van het projectbureau uit. RWS en waterschap deden woordvoering. Alle communicatie die het projectbureau voerde over dijkversterking Nieuw Noord-Beveland werd met hen afgestemd.

OVERIG

Klachten

In 2013 waren er in vergelijking met voorgaande jaren merkbaar minder klachten over transportverkeer. In hoeverre de petjesactie hieraan bijdroeg is onduidelijk.

Bezetting afdeling Communicatie

Evenals in 2012 vond ook in 2013 een 'wisseling van de wacht' plaats door zwangerschap en bevallingsverlof van Marieke Poortvliet. Leonie Haverkamp verving Marieke gedurende enige tijd. De plannen om deze wisseling van de wacht definitief te laten zijn gingen niet door.

Capaciteit

Riekje (wiki) en Marieke (onderzoek zetsteen) worden voor een deel van hun uren ingezet voor TM.

Aandachtpunten afdeling Communicatie

Gastlessen basisscholen: kritisch inventariseren welke scholen hiervoor in aanmerking komen. In 2013 waren er te veel en te grote groepen en was de belasting voor projectleider (iets te) groot.

Inzet uren voor TM mag niet ten koste gaan van de primaire communicatietaken OM.

Intern Nieuwsblok wordt niet goed gelezen. Onderzocht wordt waarom niet en hoe hiermee verder.

Onderzoek & innovatie

Y. Provoost

Duurzaamheid

De scherpe MKI-waarde en de daar bijbehorende EMVI-beloning heeft gezorgd voor de nodige uitdagingen. Geleverde studies stonden ter discussie evenals de geleverde producten.

Gebrek aan inhoudelijke kennis zowel bij RWS als bij de overige partijen speelde hier duidelijk mee. Deze problemen zijn aangekaart bij GPO en worden opgepakt.

Op bestuurlijk vlak heeft GPO gescoord met onze duurzame zuilen.

De discussies zullen nog niet over zijn omdat er naast technisch inhoudelijke onduidelijkheid ook nog onduidelijkheid heerst over interpretatie van normen.

(Landelijk) onderzoek

Het onderzoeksprogramma van PbZ is zowel contractueel als inhoudelijk goed verlopen. Het onderzoek spits zich steeds meer toe op het dichtn van de laatste gaatjes. Dit jaar is op verschillende punten landelijk samengewerkt.

In het voorjaar is vanuit DGRW de opdracht bij Zeeweringen neergelegd voor het uitvoeren van een vergelijkend onderzoek naar de zetsteen. Het vinden van voldoende financiers en de opeens optredende terughoudendheid van de markt koste veel tijd en energie. Omdat BS ook de communicatie bij Zeeweringen belegde is hiervoor een flinke inzet benodigd (geweest) vanuit de afdeling communicatie.

Wiki

Samen met de Hogeschool Zeeland is de Wiki verder ontwikkeld. Het blijft een moeizaam proces. Zeker de interviews kosten meer tijd dan verwacht. Ook de inzet van de HZ blijft een hekel punt.

De samenwerkingsovereenkomst voor de komende jaren is getekend.

Ecologie

P. Meininger, R. vd Voort

- Ecologie is een volwaardig onderdeel binnen Zeeweringen. Door diverse evaluaties (tussen ontwerpers en ecologen en tussen projectleiders/toetsers en ecologen) zijn er korte lijnen ontstaan en verloopt het proces soepel.
- Een grote verbetering is dat een trajectecoloog naast bijwonen van het startoverleg ook in een toolboxmeeting toelichting geeft over de natuur en vergunning rond het dijktraject aan personeel van de opdrachtnemer.
- De werkzaamheden ten aanzien van ecologie zijn in 2013 voor het laatste jaar op volle sterkte (voorbereiden trajecten, schrijven natuurtoetsen en begeleiding uitvoering in ecologische zin). Begin 2013 is Saskia Wessels vertrokken bij het team. In 2013 zijn de laatste natuurtoetsen opgeleverd (op Hansweert na), alle trajecten zijn getoetst. Eind 2013 is een offertevraag waarbij wordt geselecteerd op het laagste uurtarief gedaan. In 2014 wordt ingezet op 1 trajectecoloog die samen Peter Meininger de uitvoering op ecologisch gebied begeleidt. De trajectecoloog wordt tevens ingezet voor memo's voor wijzigingen in de vigerende vergunningen en andere hand- en spandiensten. De trajectecoloog blijft in principe gekoppeld aan Zeeweringen tot en met medio 2016.

Terugblik per dijkvak

Nieuw Noord-Bevelandpolder (trajectecoloog John van Vliet). In de Inlaag Oesterput is per ongeluk een rietkraag blijven staan; deze is te laat verwijderd. Het onderhoudspad is afgewerkt met (erg zwart) open steenasfalt (OSA). Dit zal op verzoek worden afgestrooid met 2 cm zand, om de plantengroei te bevorderen. Voor deze laatste actie lopen nog prijsonderhandelingen. Verder geen ecologische bijzonderheden.

Sint Philipsland (trajectecoloog Gijs Kos). Ten behoeve van het Klein zee gras is een pomp geplaatst om te zorgen dat water niet over het zee gras afvloeide. De pomp heeft echter afgevoerd over het zee gras en is in het weekend ook door vandalen aangezet. Goed om hiermee in de toekomst rekening te houden. Verder is tijdens de werkzaamheden geconstateerd dat de huidige basalt niet aan de eisen voldoet. Na afronding van de dijkwerkzaamheden is daarom voorzien in een extra overlaging. Deze kon niet meer plaatsvinden binnen de Natuurbeschermingswetvergunning, omdat afronding van de werkzaamheden op 15 november was voorzien. Hiervoor is een aanvullende toetsing geschreven. Verder geen ecologische bijzonderheden.

Zierikzee (trajectecoloog John van Vliet). Herstelopgave voor verlies van strook kwalificerend habitat aan de binnenzijde van de beide zijden van het havenkanaal Zierikzee werd gevonden in kwaliteitsimpuls Koudekerksche Inlaag. Geldt dus ook voor Zuidhoek Zierikzee (traject 2015). Verder geen ecologische bijzonderheden.

Schorerpolder (trajectecoloog John van Vliet). Overtollige schorgrond werd geborgen op binnentalud van westelijke Sloehavendam, zodat dit op termijn een groene aanblik krijgt met zoutvegetatie in plaats van het zwarte gietasfalt. De werkstrook werd iets lager afgewerkt, zodat hier weer primaire schorvegetatie kan ontstaan. Er werd een bijenhotel aangelegd. Momenteel zijn er enkele putten gevallen in de werkstrook, wordt opgelost in de onderhoudstermijn. Verder geen ecologische bijzonderheden.

Breskens (Peter Meininger). Het toegankelijk maken van en plaatsen van bankjes op de havendam is gedaan op verzoek van de gemeente. Deze ingreep is niet getoetst op effecten voor de natuur, onder andere op een hoogwatervluchtplaats voor Scholeksters. Het strandje is hersteld. Delen van de overlaging met breuksteen en gietasfalt langs de Elisabethpolder zullen nog worden voorzien van een laagje mengsel zand/klei, zodat zich hier makkelijker planten kunnen vestigen. Verder geen ecologische bijzonderheden.

Bruinisse (trajectecoloog Arjan Schoenmakers). Geen ecologische hoogte- of dieptepunten, alles is binnen vergunningvoorwaarden verlopen.

Hollarepolder (trajectecoloog Michel Braad). Kreeken in het schor zijn hersteld, Groot zeegras is in een van de kreeken bij afpompen water ontzien. Drie bijenhôtels aangelegd. OSA aangebracht. Over een strook van 800 meter een zeer beperkte werkstrook aangehouden van 6 meter ten opzichte van de gebruikelijke 10 meter in een schor. Verder geen ecologische bijzonderheden.

Krabbendijke (trajectecoloog Michel Braad). Onderhoudspad is opengesteld voor recreatief medegebruik. Werk gefaseerd uitgevoerd om negatieve effecten op foeragerende Bontbekplevieren en Strandplevieren te voorkomen. In samenwerking met opdrachtnemer en Imares methode ontwikkeld om het Klein zeegras te ontzien in de werkstrook en daarbuiten. Methode is met succes toegepast op het werk, wordt wederom ingezet bij zelfde situatie in de Sint Pieterspolder (2015). Engels slijkgras ontzien. Verder geen ecologische bijzonderheden.

Vooruitblik/verbeterpunten (willekeurige volgorde)

- In 2014 is het Team Ecologie opgeheven en blijft naast Peter Meininger slechts 1 trajectecoloog over. Dit omdat de natuurtoetsen allen geschreven zijn en het werkpakket hierdoor aanzienlijk afneemt.
- Halverwege 2014 wordt het Team Communicatie afgebouwd qua capaciteit.
- Streven naar een duidelijk projectplan(netje) voor ieder projectje/proef dat buiten scope valt en dit bespreken in RHO of PBO om haalbaarheid/wenselijkheid/ gevoeligheden te bespreken.
- Strakkere sturing op proces nodig om in de planning gecreëerde ruimte niet al voor in het proces op te souperen. Denk vooral aan het al dan niet honoreren van wensen van derden en dan vasthouden aan dit standpunt.
- Vastleggen gesprekken en voortgang ten aanzien van pachters.
- Wat gaat projectbureau Zeeweringen doen na 2015? Komt er een doorstart en wat voor doorstart is dit dan? Het is zaak dat hier al vlot in 2014 duidelijkheid over komt, zowel voor vast personeel als voor ingehuurde krachten voordat men besluit elders te gaan werken (de kennis zit toch veel in de medewerkers).

Waterschap Scheldestromen

A. Marinisse, R. Derksen
F. Depondt, B. v. Eijk, H. vd. Sande

- optimaliseren voorbereiding en uitvoering van proeven aan waterschapsdijken;
- optimaliseren proces revisie/overdracht;
- procedure ontwikkelen als blijkt dat verkeerde materialen zijn/worden toegepast;
- afhandeling schadeclaims (nadeelcompensatie) versnellen;
- gevolgen andere aansturing PBZ in beeld brengen (er kan blijkbaar minder dan in het verleden). Concrete gevolgen in beeld brengen;
- nader concretiseren nazorgfonds;
- tijdig afronden restpuntenlijst;
- behoud kennis/ervaring na PBZ borgen (nieuw samenwerkingsverband).